

Ecologisch werkplan vergunningaanvraag Johanneskerk te Nieuwerkerk

Februari 2025
Maasarend, Praktisch in ecologie
In opdracht van:
Gemeente Schouwen-Duiveland

Ecologisch werkplan vergunningaanvraag Johanneskerk te Nieuwerkerk

Opdrachtgever:

Gemeente Schouwen-Duivenland

Opdrachtnemer:

Maasarend, Praktisch in ecologie

Projectgegevens:

Auteur:

Kwaliteitscontrole:

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	4
2. Projectgebied en voorgenomen ontwikkelingen.....	6
3. Ecologisch werkplan.....	8
5. Tijdelijke en permanente maatregelen.....	11
6. Niet ongeschikt maken huidige verblijfplaatsen.....	12
7. Algemene maatregelen.....	13
8. Alternatieve afwegingen	14
9. Wettelijk belang	15
Literatuurlijst	16

1. Inleiding

De initiatiefnemer gemeente Schouwen-Duiveland is voornemens om de Johanneskerk te Nieuwerkerk uit te lichten met duurzame verticale ledverlichting gedurende de avonden.

Gemeente Schouwen-Duiveland heeft aan Maasarend, Praktisch in ecologie gevraagd om een vooronderzoek naar gebouwbewonende soorten uit te voeren. Het doel van een vooronderzoek naar gebouwbewonende soorten was om inzicht te krijgen in de aanwezigheid van beschermde fauna. Tevens diende dit onderzoek om te toetsen of er bij een ruimtelijke ontwikkeling kans is op overtreding van de toen geldende Wet natuurbescherming (Rijksoverheid, 2017). Inmiddels is de Wet natuurbescherming opgenomen in de Omgevingswet (Rijksoverheid, 2024), die sinds 1 januari 2024 geldend is.

Tijdens het vooronderzoek naar gebouwbewonende soorten fauna kon de aanwezigheid van vleermuizen niet worden uitgesloten in de Johanneskerk zelf en in de toren behorende bij de kerk (Arend, 2023). Het vooronderzoek is in de nacht van 23 september 2023 uitgevoerd. Tijdens het onderzoek werd het kerkgebouw en/of de toren aangetikt door gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*) en laatvlieger (*Eptesicus serotinus*).

Vervolgens heeft er in 2024 een jaarrond vleermuisonderzoek plaatsgevonden conform het Vleermuisprotocol 2021 (Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus, Zoogdiervereniging, 2021).

Tijdens het jaarrond onderzoek naar vleermuizen is er één paarverblijfplaats vastgesteld van gewone dwergvleermuis in de kerk en twee zomerverblijven van gewone dwergvleermuis. In de toren, die separaat staat van de kerk, is een kraam-, paar- en winterverblijf van gewone dwergvleermuis vastgesteld en tevens een zwermlocatie van laatvlieger (2024).

Aan de hand van de kraam- en winterverblijven in de toren, is er besloten geen verticale verlichting toe te passen bij de toren. Wel blijft de wens bestaan om de kerk verticaal uit te lichten. Bij de voorgenomen werkzaamheden is het niet geheel uit te sluiten, dat de twee zomerverblijven van ieder één gewone dwergvleermuis en de paarverblijfplaats van één gewone dwergvleermuis worden verstoord. Hiervoor is een vergunning flora en fauna activiteiten noodzakelijk vanuit de Omgevingswet.

Voor deze twee zomerverblijven en één paarverblijfplaats van gewone dwergvleermuis betreft het een overtreding op artikel 11.46 lid 1.b van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) behorende bij de Omgevingswet (Rijksoverheid, 2024): De voorgenomen ruimtelijke ontwikkeling is niet mogelijk vanuit de Omgevingswet.

Hierbij worden het volgende artikel overtreden: Artikel 11.46 Besluit activiteiten leefomgeving 2024 (Rijksoverheid, 2024).

1. Het verbod, bedoeld in artikel 5.1, tweede lid, aanhef en onder g, van de wet, om zonder omgevingsvergunning een flora- en fauna-activiteit te verrichten, geldt voor:

a. het in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk doden of opzettelijk vangen van in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onder a, bij de habitatrichtlijn, bijlage II bij het verdrag van Bern of bijlage I bij het verdrag van Bonn;

b. het opzettelijk verstoren van dieren als bedoeld onder a;

c. het in de natuur opzettelijk vernielen of rapen van eieren van dieren als bedoeld onder a;

d. het beschadigen of vernielen van de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld onder a; en

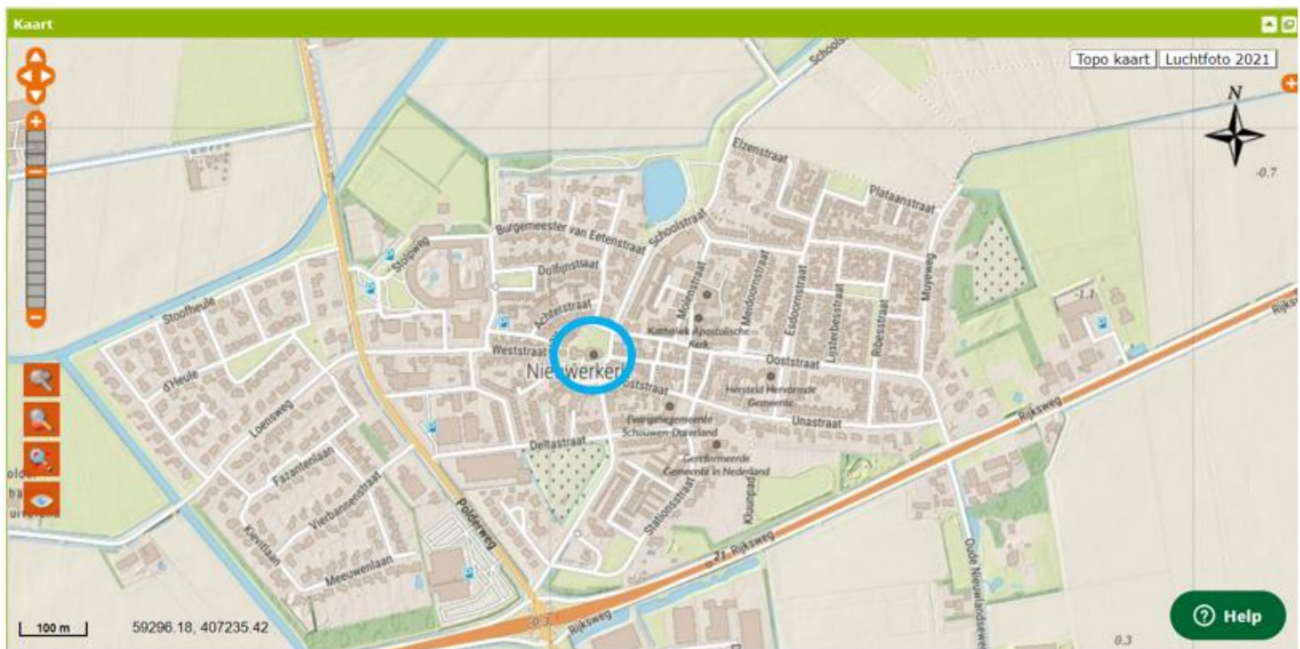
e. het opzettelijk plukken en verzamelen, afsnijden, ontwortelen of vernielen van planten van soorten, genoemd in bijlage IV, onder b, bij de habitatrichtlijn of bijlage I bij het verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied. "het beschadigen of vernielen van de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld onder a".

De aanvraag wordt namens Maasarend, Praktisch in ecologie ingediend door de gemachtigde [REDACTED] BSc. De aanvraag wordt ingediend, in opdracht van gemeente Schouwen-Duiveland, met als contactpersoon [REDACTED].

2. Projectgebied en voorgenomen ontwikkelingen

Het projectgebied bevindt zich aan de Kerkplein 2 te Nieuwerkerk in de provincie Zeeland (Figuur 1).

Figuur 1 Locatie van het projectgebied

De Johanneskerk is gelegen in het centrum van Nieuwerkerk. Aan de noordzijde ligt een parkachtige omgeving, aan de andere zijde staan er bomen in gras en grenst het gebied aan woningen. Het projectgebied bestaat uit een toren, laagbouw en de kerk zelf. De toren staat los van de laagbouw en de kerk. De laagbouw is verbonden met het kerkgebouw. Er zijn diverse bouwstijlen op deze projectlocatie. De kerk is niet uitgelicht.

Gemeente Schouwen-Duiveland is voornemens het kerkgebouw in de toekomst gericht uit te lichten in de avonden middels gerichte verticale verlichting (Figuur 2). Hierbij wordt gewerkt met Led armaturen van maximaal 20W wat gelijk staat aan ongeveer 100 Lumen. Deze verticale verlichting wordt terug gedimd naar een 10W en dagelijks rond 00.00 uur automatisch gedoofd.

3. Ecologisch werkplan

In tabel 1 worden globaal de werkzaamheden en planning omschreven.

Activiteit	Periode van uitvoering	Opmerking
Plaatsing vleermuiskasten	Voor april 2025.	Hierbij worden 12 ANS1 kasten geplaatst, model A.
Onklaar maken van de verblijfplaatsen	Niet noodzakelijk	Verblijfplaatsen blijven behouden, maar kunnen hinder ondervinden door de verlichting.
Plaatsing verlichting	In augustus 2025.	Hierbij is de betrokken ecooloog op maximaal een half uur rijtijd van het project, zodat er snel gehandeld kan worden indien er calamiteiten zijn met flora en fauna.

Tabel 1 Globale planning werkzaamheden, onder voorbehoud van verleende vergunning flora en fauna activiteiten door de Provincie Zeeland

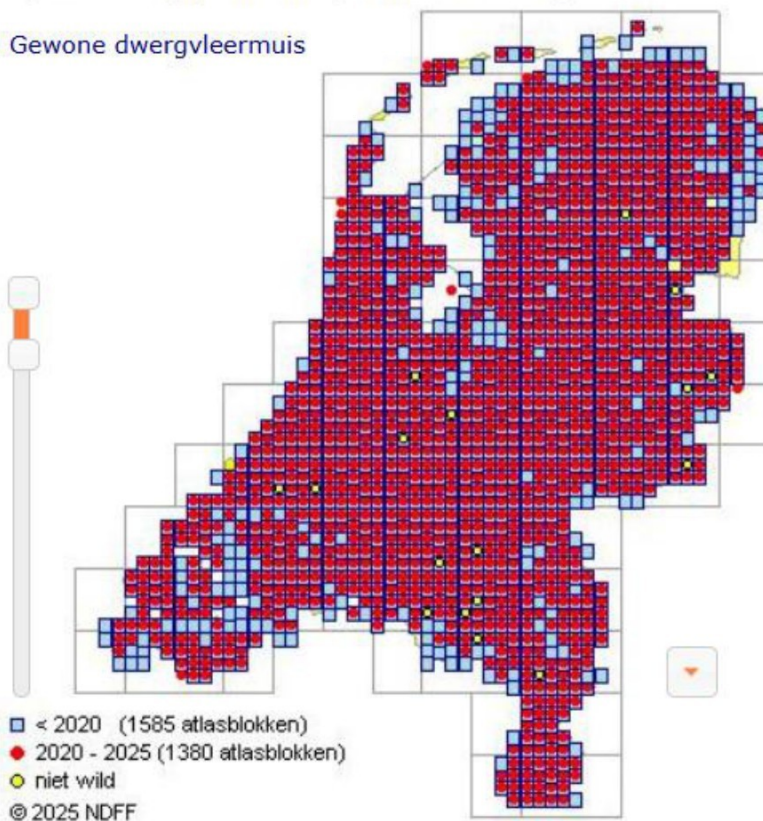
4. Effectbeoordeling

Door de aard van de geplande werkzaamheden is het niet uit te sluiten dat er mogelijk twee zomerverblijven en één paarverblijf van gewone dwergvleermuis worden verstoord. De verblijfplaatsen blijven behouden, maar het kan zijn de gewone dwergvleermuizen deze niet meer geschikt vinden door de aanwezige verlichting

Gewone dwergvleermuis is een Europees beschermde soort vleermuis, met de status 'Thans niet bedreigd' (NDFF, 2025). Gewone dwergvleermuizen komen voor door het gehele land (NDFF, 2025). Deze soort vleermuis maakt doorgaans gebruik van een netwerk van verblijfplaatsen, waartussen regelmatig gewisseld wordt (BIJ12, 2024).

Pipistrellus pipistrellus (Schreber, 1774)

Gewone dwergvleermuis

Figuur 3 Voorkomen van gewone dwergvleermuis in Nederland (NDFF, 2025)

De aanwezige gewone dwergvleermuizen foerageren rondom de bomen in het projectgebied, welke onverlicht zullen blijven. Daarnaast is er een kraamkolonie gewone dwergvleermuizen aanwezig in de toren en tevens een winterverblijf van

gewone dwergvleermuis en laatvlieger.

De dieren met verblijven in de kerk lijken mannen te zijn, die zich in de buurt van de kraamkolonie ophouden. Het is mogelijk dat de mogelijke lichtverstoring bij de kerk zorgt voor een afname van het aantal verblijfplaatsen in het individuele netwerk van de betreffende dieren, maar heeft geen directe invloed op de gunstige staat van instandhouding. Vrouwtjes gewone dwergvleermuis zijn de kwetsbare factor bij de staat van instandhouding en die lijken geen gebruik te maken van kerk, want het kraamverblijf bevindt zich in de los staande toren.

In maart 2025 worden er twaalf vleermuiskasten model A type ANS1 geplaatst in en rondom het projectgebied. Deze twaalf kasten worden voor de zekerheid als mitigerende en compenserende maatregel geplaatst voor de mogelijk verstoorde verblijfplaatsen in de kerk.

Hierdoor is het netwerk aan mogelijkheden voor verblijfplaatsen met een factor vier uitgebreid.

Als de ingreep met inbegrip van de in hoofdstuk 6 en hoofdstuk 7 genoemde maatregelen worden uitgevoerd, kan de gunstige staat van instandhouding van gewone dwergvleermuis worden gegarandeerd. De gunstige staat van instandhouding wordt immers bepaald door de vrouwen gewone dwergvleermuis, die hun kraamverblijf hebben in de toren, die juist niet wordt belicht.

5. Permanente maatregelen

Het is zeer goed mogelijk dat de verblijfplaatsen in de kerk niet verstoord worden door het lichtplan. Omdat dit niet met zekerheid te zeggen is, is er toch gekozen voor mitigerende maatregelen.

De gekozen mitigerende maatregelen worden in maart 2025 getroffen. Er worden twaalf vleermuiskasten model A type ANS1 geplaatst in en rondom het projectgebied. De kasten bestaan uit het duurzame materiaal houtbeton. Hierdoor kunnen de kasten als permanente maatregel blijven hangen. De mitigerende maatregelen worden allemaal binnen 50-100 meter van de huidige verblijfplaatsen opgehangen.

Aanvullend op de plaatsing van deze kasten zijn er rondom het projectgebied oudere woningen aanwezig met pannendaken, die zeer geschikt lijken als verblijfplaatsen voor mannen gewone dwergvleermuis. Het is aannemelijker dat deze dieren de voorkeur hebben hiernaar toe zullen gaan en niet te kiezen voor een vleermuiskast.

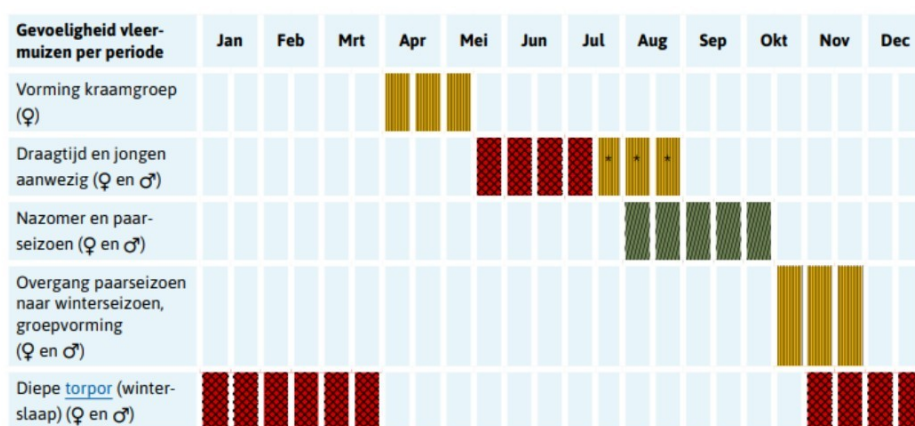
Verlichting wordt rond 00.00 uur automatisch uitgeschakeld, waardoor de verblijfplaatsen in de kerk vanaf die tijd weer bereikbaar zijn zonder effecten van de geplaatste verticale verlichting.

6. Niet ongeschikt maken huidige verblijfplaatsen

De verblijfplaatsen hoeven niet ongeschikt gemaakt te worden voordat de verlichting in het projectgebied wordt aangebracht. De verblijfplaatsen blijven immers ongewijzigd behouden.

De werkzaamheden kunnen niet worden uitgevoerd binnen de kwetsbare periode van vleermuizen, grofweg van april tot half juli en van half oktober tot eind maart. De werkzaamheden kunnen enkel worden uitgevoerd buiten deze periodes, tussen augustus tot half oktober (Figuur 4).

Figuur 4 Gevoelige periodes voor vleermuizen (BIJ12, 2024)

Ook is de betrokken ecooloog binnen een halfuur rijtijd van de projectlocatie, indien er zich calamiteiten voordoen met flora en fauna tijdens het aanbrengen van de verlichting.

7. Algemene maatregelen

De werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de kwetsbare periode voor vleermuizen, zoals omschreven in hoofdstuk 6 van dit document. De werkzaamheden worden uitgevoerd tussen zonsopkomst en zonsondergang. Eventueel aanwezige verlichting dient vleermuisvriendelijk te zijn om verstoring te voorkomen zoals: UV-vrije verlichting, beperkte hoogte lichtmasten, convergerende en naar beneden gerichte verlichting en geen sterk bundellicht.

Het ecologisch werkplan en het ecologisch werkprotocol is ten alle tijden aanwezig en bekend bij de uitvoerenden van de werkzaamheden gedurende het gehele project.

De betrokken ecooloog zorgt dat zij binnen een half uur op locatie kan zijn voor onvoorziene omstandigheden, met betrekking tot vleermuizen.

8. Alternatieve afwegingen

In eerste instantie was er het voornemen om de kerk én de toren te verlichten. Beide panden hebben cultuurhistorische waarden, waarbij deze ook getoond mogen worden gedurende de avonden. Het betreft twee rijksmonumenten. Na de uitkomsten van het jaarrond vleermuisonderzoek is direct besloten om de toren niet verticaal uit te lichten. De aanwezigheid van een kraamkolonie gewone dwergvleermuizen en de aanwezigheid van winterverblijven van gewone dwergvleermuis en laatvlieger zijn te belangrijk. Op dit punt gaat natuur voor op het accentueren van cultuurhistorische waarden.

In de kerk waren tijdens de onderzoeken, nooit meer dan drie gewone dwergvleermuizen aanwezig. Bij het uitlichten van de kerk blijven de verblijfplaatsen onaangetast, maar kan er wel verstoring door licht optreden. In de directe omgeving zijn voldoende panden aanwezig die deze verblijfplaatsen kunnen vervangen. Daar komt bij dat deze verblijfplaatsen slechts een klein onderdeel zijn van het netwerk aan verblijven, omdat gewone dwergvleermuizen normaliter gebruik maken van vijf of zes verblijven. In dit geval kiest de gemeente Schouwen-Duiveland er daarmee voor om de cultuurhistorische waarden en de trots van het dorp Nieuwerkerk, De Johanneskerk uit te lichten.

Omliggende dorpen hebben kerken in de kern staan die verlicht worden middels lichtbakken. In het geval van de Johanneskerk is er gekozen voor verticale ledverlichting, die energiezuiniger is en daarnaast een minimale lichtvervuiling geeft. Met deze aanpassingen lijkt het de gemeente Schouwen-Duiveland mogelijk om met respect en behoud van natuur ook aandacht te geven aan de cultuurhistorie in het dorp Nieuwerkerk.

9. Wettelijk belang

De werkzaamheden vinden plaats in het kader van het wettelijk belang:

"Volksgezondheid of de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang met begrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten."

Het wettelijk belang is in dit geval een bundeling van redenen: Volksgezondheid, openbare veiligheid en is tevens van sociale en economische aard.

Volksgezondheid:

In de herfst- en wintermaanden is het zeer donker op het centraal gelegen Kerkplein. In Zeeland ervaart men de winterdepressie over het algemeen heftiger vergeleken met andere provincies (Bosboom, 2020) en het uitlichten van de Johanneskerk krijgt hiermee een dubbele betekenis; de kerk/het geloof wil licht geven in het leven van mensen en zeker in de donkere dagen van het jaar. Dit wordt in directe zin uitgevoerd door het plaatsen van deze verlichting. Meer verlichting in deze parkachtige omgeving zal mensen eerder motiveren een wandelingetje te gaan maken in deze parkachtige omgeving, want weer ten goede komt bij het herstel van een depressie.

Sociale en economische aard:

De inwoners van Nieuwerkerk zijn trots op hun kerk. In de omringende dorpen zijn de kerken gedurende een periode van de avond wel uitgelicht, middels lichtbakken, en hun kerk is niet uitgelicht. De Johanneskerk, in het centrum van het dorp Nieuwerkerk, betreft een rijksmonument met cultuurhistorische waarden en wettelijke instandhoudingsplicht, waar de inwoners en tevens de gemeente Schouwen-Duiveland trots op zijn. De bewoners hebben daarom gevraagd aan de gemeente om ook deze kerk uit te lichten.

In andere dorpen blijkt dat het economische voordelen biedt voor lokale ondernemers als monumenten verlicht zijn, omdat dit het toerisme stimuleert.

Openbare veiligheid

In de wintermaanden is het zeer donker op het centraal gelegen Kerkplein. De te plaatsen verlichting geeft een groter gevoel van veiligheid aan de bewoners van Nieuwerkerk. Het dorp Nieuwerkerk is zeker niet gevaarlijk in de avond, maar persoonlijke beleving is niet altijd gelijk aan de daadwerkelijke situatie.

Literatuurlijst

- BIJ12. (2024). *Kennisdocument Gewone dwergvleermuis*. Utrecht: BIJ12.
- Bosboom, R. (2020, januari 20). *Winterdip slaat hard toe in Zeeland*. Opgehaald van PZC: <https://www.pzc.nl/zeeuws-nieuws/winterdip-slaat-hard-toe-in-zeeland~ac0b40f3/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.nl%2F>
- [REDACTED] (2024). *Eindrapportage vleermuisonderzoek Johanneskerk te Nieuwerkerk*. Groot-Amers: Maasarend, Praktisch in ecologie.
- Nationale Databank Flora en Fauna. (2024, april 16). *Nationale Databank Flora en Fauna Uitvoerportaal*. Opgehaald van Nationale Databank Flora en Fauna: <https://www.ndff-ecogrid.nl/uitvoerportaal/secure/index.zul>
- NDFF. (2025, februari 12). *Gewone dwergvleermuis*. Opgehaald van NDFF Verspreidingsatlas Zoogdieren: <https://www.verspreidingsatlas.nl/8496199>
- Rijksoverheid. (2017, januari 1). *Wet Natuurbescherming*. Opgeroepen op februari 25, 2020, van <http://wetten.overheid.nl/BWBR0037552/2018-07-01>
- Rijksoverheid. (2024, april 17). *Omgevingswet*. Opgehaald van Rijksoverheid: https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/omgevingswet/?utm_campaign=bzk-omgevingswet-01-2024&utm_medium=search&utm_source=google&utm_content=ros-search-alg&utm_term=searchad-multi-device-cpc-performance&gad_source=1&gclid=CjwKCAjw5v2wBhBrEiwAXDDoJSuZV45y6
- Rijksoverheid. (2024). *Webpagina met wettekst Besluit activiteiten leefomgeving*. <https://wetten.overheid.nl/BWBR0041330/2024-01-01#Hoofdstuk11>: Rijksoverheid.
- (2020). *Vleermuisprotocol 2021*. Nijmegen: Zoogdiervereniging en Netwerk Groene Bureaus.

